

Vragenlijst Pedagogisch Klimaat voor kinderen van 4 tot 8 jaar *Group Climate Instrument for Children (GCIC) 4-8*

Handleiding

Laatste herziening: november 2016

Auteurs:

Eefje Strijbosch (Juzt)

Peer van der Helm (Hogeschool Leiden, UvA)

Aan de ontwikkeling van de vragenlijst hebben meegewerkt:

Jan-Willem Eikelenboom, Els Kuijpers, Eline van de Veerdonk, Lianne Toonders (Maashorst)

Bregje Beekers, Inge Wouters, Judith Beernink (Juzt)

Coleta van Dam (Praktikon), Laura van Voorst (Horizon)

Validering van de vragenlijst is mogelijk gemaakt door medewerkers en kinderen van:

Juzt

Stichting Maashorst

Combinatie Jeugdzorg

Lindenhout

Mutsaersstichting

Entrea

Inleiding

Voor jonge kinderen met ontwikkelings- en/of gedragsproblematiek heeft behandeling in of vanuit de thuissituatie de voorkeur, aangezien deze kinderen nog volop in ontwikkeling en extreem afhankelijk zijn van hun ouders/opvoeders. Echter, wanneer er sprake is van dusdanige problemen in de thuissituatie, dat veiligheid niet kan worden gegarandeerd, kan tijdelijk gekozen worden voor opname in een residentiële behandelsetting. In de praktijk gebeurt dit vaak nadat andere vormen van zorg niet tot het gewenste resultaat hebben geleid (Leloux-Opmeer, Kuipers, Swaab, & Scholte, 2016). Een tussenvorm is behandeling in een semi-residentiële setting (dagbehandeling).

Wanneer kinderen tijdelijk op (semi-)residentiële zorg zijn aangewezen, is het van groot belang dat de instelling voor het kind een veilige omgeving biedt, dus een positief, open leefklimaat waarin problemen niet verergeren en het kind zich goed kan ontwikkelen. Riksen-Walraven (2004) heeft, gebaseerd op verschillende internationale studies, vier basisdoelen geformuleerd voor de zorg aan kinderen in deze settings, namelijk: 1) het verschaffen van fysieke en emotionele veiligheid, 2) het ondersteunen bij persoonlijke ontwikkeling, 3) het bevorderen van sociale vaardigheden, en 4) het helpen ontwikkelen van waarden en normen. Om deze doelen te bereiken, is het van belang dat opvoeders sensitief-responsief zijn, en in staat om goed te reageren op het vaak verstoorde of atypische gehechtheidsgedrag van de kinderen (Merz & McCall, 2010; Oliveira, Fearon, Belsky, Fachada, & Soares, 2014), en hen daardoor te helpen om weer veilige verbindingen aan te gaan (Baptista et al., 2013). Ook is het belangrijk dat kinderen enerzijds een duidelijke structuur en grenzen krijgen aangeboden (Gharabaghi, 2008; Lauster, Quinn, Brosnahan, & Coogan, 2014; Omer, 2004), en anderzijds gestimuleerd worden om te verkennen, fouten te maken en te leren (Albers, Riksen-Walraven, & De Weerth, 2010). Naast de relatie tussen kind en opvoeder, moet er aandacht zijn voor de interacties tussen de kinderen in de groep. Verschillende studies hebben bijvoorbeeld aangetoond dat kinderen die worden buitengesloten, verhoogde cortisolwaarden hadden door de stress, en dat kan een bedreiging zijn voor hun ontwikkeling (Buhs, Ladd, & Herald, 2006; Peters, Riksen-Walraven, Cillessen, & De Weerth, 2011).

Om zo goed mogelijk alert te blijven op negatieve signalen maar ook om te kunnen versterken wat goed gaat, is het belangrijk om de beleving van het pedagogisch klimaat regelmatig bij de kinderen in de groep te peilen, en de uitkomsten vervolgens in het team en met de kinderen te bespreken. In 2014 werd door Strijbosch e.a. een instrument ontwikkeld om het pedagogisch leefklimaat te meten in groepen met kinderen tussen 8 en 15 jaar. Dit instrument (GCIC 8-15) bestaat uit twee schalen ('open klimaat' en 'gesloten klimaat') en een zestal rapportcijfers voor belangrijke aspecten van het leefklimaat. Op basis van de GCIC 8-15 is nu ook een versie ontwikkeld voor kinderen van 4 tot 8 jaar. Voor de volledige wetenschappelijke onderbouwing van deze vragenlijst, zie Strijbosch et al. (2016).

Opbouw van de schalen

De GCIC 4-8 bestaat uit twee schalen, namelijk de schaal 'open klimaat' die gekenmerkt wordt door vragen over (sociaal) spel en steun van groepsleiding, en de schaal 'gesloten klimaat' die gedefinieerd

wordt door vragen over negatieve dynamieken tussen de kinderen en met de groepsleiding. Opvallend is het verschil met de GCIC 8-15, waarin ook items over vertrouwen/wantrouwen zitten.

Open klimaat

Deze schaal, die bestaat uit 8 items (1-2-3-4-5-6-7-11), meet de mate waarin kinderen in hun groep een positief of open leefklimaat ervaren. Een hogere schaalscore duidt op een positievere ervaring. Een voorbeelditem: 'als je iets leuks wilt vertellen, luistert de groepsleiding dan?'. Binnen deze schaal hoeven géén items omgecodeerd te worden. De score op 'open klimaat' is het gemiddelde van de scores op de 8 bijbehorende items.

Gesloten klimaat

Deze schaal, die bestaat uit 4 items (8-9-10-12), meet de mate waarin kinderen in hun groep een negatief of gesloten leefklimaat ervaren. Een hogere score duidt op een negatievere ervaring. Een voorbeelditem: 'slaan kinderen je soms op de groep?'. Ook binnen deze schaal hoeven géén items omgecodeerd te worden. De score op 'gesloten klimaat' is het gemiddelde van de scores op de 4 bijbehorende items.

Ontwikkeling van de GCIC 4-8

Valideringsonderzoek

Op basis van een dataset met 116 cliënten van 4-8 jaar in Jeugd & Opvoedhulp (30 residentieel, 86 gespecialiseerde dagbehandeling), waren de betrouwbaarheidscoëfficiënten als volgt:

Schaal 'Open klimaat': Cronbach's $\alpha = 0,72$

Schaal 'Gesloten klimaat': Cronbach's $\alpha = 0,71$

Tevens hebben Strijbosch et al. (2016) bewijs gevonden voor een goede constructvaliditeit van de GCIC 4-8. Dit bewijs werd gevonden in een confirmatieve factoranalyse op basis van de twee schalen 'open klimaat' en 'gesloten klimaat'.

Fitmaten

- ChiKwadraat = 63.12, df = 50, p = 0.101
- RMSEA = 0.048
- CFI = 0.943
- TLI = 0.924

Afname en scoring

Aanwijzingen voor afname

- De vragenlijst is geschikt om periodiek, een aantal keer per jaar, af te nemen bij alle kinderen van 4 tot 8 jaar die verblijven in een (semi-)residentiële jeugdzorginstelling.
- Vóór de afname van de vragenlijst ontvangen ouders een informatiebrief. Ze krijgen de gelegenheid om deelname van hun kind te weigeren. Richtlijn is dat ouders een week de tijd krijgen om eventueel bezwaar te maken tegen deelname van hun kind.
- Het is aan te raden dat een PM-er van de groep bijtijds bij kinderen aankondigt dat iemand hem/haar even komt ophalen om een spelletje te doen met vragen over hoe het is op de groep.
- Afname wordt bij voorkeur uitgevoerd door iemand die bekend is bij de kinderen, maar niet rechtstreeks betrokken. Zoals een stagiaire van de locatie, of een pedagogisch medewerker van een andere groep op de locatie.
- Er wordt gewerkt met geplastificeerde kaartjes met daarop de vragen, en antwoordbakjes (nee, soms, ja; aangeduid met duimpjes, zie scoringsformulier). De vragen worden voorgelezen, en het kind mag de vraag in één van de antwoordbakjes doen. De antwoorden mogen ter plekke gescoord worden op het formulier, maar dit kan ook naderhand, bij het leegmaken van de bakjes.
- Neem de vragenlijst zo mogelijk af in een spelkamer. Dit biedt de kans om het kind tussendoor even pauze te geven.
- Leg uit dat het een spelletje is waarbij geen foute antwoorden bestaan. Alles wat het kind zegt is goed.
- Zeker voor de kleinste kinderen is het aan te raden om bij elke vraag te herhalen wat de bakjes betekenen. Bijv. "Dit bakje staat voor *dat je graag speelt op de groep*, dit bakje is *dat je soms graag speelt op de groep*, en dit bakje betekent *dat je niet graag speelt op de groep*".
- Merk je dat de vragen te hoog gegrepen zijn voor het kind, maak het spelletje dan wel af, eventueel op een eenvoudiger manier. Noteer dit soort bevindingen op het scoreformulier.
- Reken per afname op 10 à 15 minuten.
- Kanttekening leeftijd, kalenderleeftijd 4 is soms te jong om de vragen te kunnen begrijpen; let op de ontwikkelingsleeftijd.

Referentiegegevens

Bij het berekenen van de referentiegegevens hebben we een onderscheid gemaakt tussen kinderen in een residentiële setting (zie tabel 1) en kinderen in semi-residentiële setting (dagbehandeling; zie tabel 2).

In beide tabellen staan naast de gemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) de percentielscores voor de GCIC 4-8 vermeld, zowel op schaal- als itemniveau. Geadviseerd wordt om bij het rapporteren van scores de resultaten van de eigen instelling/groep te vergelijken met de scores van de referentiegroep. De referentiegroep voor residentiële jeugd bestaat uit $n=104$ kinderen (unieke cases) afkomstig van drie jeugdzorginstellingen, die de vragenlijst in de periode 2012 t/m 2015 minstens 1x hebben ingevuld. De gemiddelde leeftijd van deze kinderen was 6,1 jaar; 56% jongens en

44% meisjes. De referentiegroep voor kinderen in de dagbehandeling bestaat uit n=86 kinderen (unieke cases) afkomstig van zes jeugdzorginstellingen, die de vragenlijst in 2012 hebben ingevuld. De gemiddelde leeftijd van deze kinderen was 5,3 jaar; 80% jongens, 20% meisjes.

Tabel 1. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentielscores residentiële zorg (n=106)

	M	SD	Percentiel						
			5	10	25	50	75	90	95
Schaal Open klimaat	2,52	0,36	1,88	2,00	2,38	2,63	2,75	2,94	3,00
Vind je het fijn op de groep?	2,42	0,85	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Als je iets vraagt, geeft groepsleiding dan antwoord?	2,53	0,64	1,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Krijg je soms een knuffel/kroel van groepsleiding?	2,50	0,78	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Als je iets leuks wilt vertellen, luistert de groepsleiding dan?	2,66	0,63	1,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Is het fijn om op de groep de spelen	2,58	0,72	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Is het speelgoed op de groep leuk?	2,62	0,65	1,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Speel je op de groep vaak met andere kinderen?	2,70	0,57	1,25	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Mag je altijd meespelen op de groep?	2,14	0,74	1,00	1,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00
Schaal Gesloten klimaat	1,84	0,60	1,00	1,00	1,31	1,75	2,25	2,50	3,00
Zijn de groepsleiders vaak boos op jou?	1,87	0,78	1,00	1,00	1,00	2,00	2,00	3,00	3,00
Slaan kinderen je soms op de groep?	2,01	0,83	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00
Bijten kinderen je soms op de groep?	1,58	0,83	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00
Botsen kinderen expres hard tegen je aan op de groep?	1,90	0,84	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00

Tabel 2. Gemiddelden, standaarddeviaties en percentielscores dagbehandeling (n=86)

	M	SD	Percentiel						
			5	10	25	50	75	90	95
Schaal Open klimaat	2,58	0,39	1,88	2,00	2,38	2,63	2,88	3,00	3,00
Vind je het fijn op de groep?	2,70	0,58	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Als je iets vraagt, geeft groepsleiding dan antwoord?	2,53	0,72	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Krijg je soms een knuffel/kroel van groepsleiding?	2,21	0,85	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00
Als je iets leuks wilt vertellen, luistert de groepsleiding dan?	2,55	0,65	1,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Is het fijn om op de groep de spelen	2,87	0,43	2,00	2,50	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Is het speelgoed op de groep leuk?	2,71	0,59	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Speel je op de groep vaak met andere kinderen?	2,58	0,66	1,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Mag je altijd meespelen op de groep?	2,51	0,67	1,00	1,50	2,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Schaal Gesloten klimaat	1,59	0,53	1,00	1,00	1,06	1,50	2,00	2,38	2,69
Zijn de groepsleiders vaak boos op jou?	1,39	0,62	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	2,00	3,00
Slaan kinderen je soms op de groep?	1,69	0,79	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00
Bijten kinderen je soms op de groep?	1,45	0,75	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00
Botsen kinderen expres hard tegen je aan op de groep?	1,85	0,89	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	3,00	3,00

Literatuur

- Albers, E.M., Riksen-Walraven, J.M., & de Weerth, C. (2010). Developmental stimulation in child care centers contributes to young infants' cognitive development. *Infant Behavior and Development*, 33(4), 401–408. <http://doi.org/10.1016/j.infbeh.2010.04.004>
- Buhs, E. S., Ladd, G. W., & Herald, S. L. (2006). Peer exclusion and victimization: Processes that mediate the relation between peer group rejection and children's classroom engagement and achievement? *Journal of Educational Psychology*, 98(1), 1–13. <http://doi.org/10.1037/0022-0663.98.1.1>
- Gharabaghi, K. (2008). Boundaries and the Exploration of Self. *Child & Youth Services*, 30(3-4), 165–184. <http://doi.org/10.1080/01459350903107327>
- Lauster, E., Quinn, A., Brosnahan, J., Coogan, D. (2014). 'Practical Strategies for Coping with Child-to-Parent Violence: The Non Violent Resistance Programme in Practice'. *Irish Probation Journal*, 11, 208-221.
- Leloux-Opmeer, H., Kuiper, C., Swaab, H., & Scholte, E. (2016). Characteristics of Children in Foster Care, Family-Style Group Care, and Residential Care: A Scoping Review. *Journal of Child and Family Studies*, 25(8), 1–15. <http://doi.org/10.1007/s10826-016-0418-5>
- Merz, E. C., & McCall, R. B. (2010). Behavior problems in children adopted from psychosocially depriving institutions. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38(4), 459–470. <http://doi.org/10.1007/s10802-009-9383-4>
- Oliveira, P. S., Fearon, R. M. P., Belsky, J., Fachada, I., & Soares, I. (2014). Quality of institutional care and early childhood development. *International Journal of Behavioral Development*, 39(2), 161–170. <http://doi.org/10.1177/0165025414552302>
- Omer, H. (2004). *Nonviolent resistance: A new approach to violent and self-destructive children*. Cambridge UK. Cambridge University Press.
- Peters, E., Riksen-Walraven, J. M., Cillessen, A. H. N., & de Weerth, C. (2011). Peer Rejection and HPA Activity in Middle Childhood: Friendship Makes a Difference. *Child Development*, 82(6), 1906–1920. <http://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01647.x>
- Riksen-Walraven, J. M. A. (2004). Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: Doelstellingen en kwaliteitscriteria. In M. H. Van IJzendoorn, L.W.C. Tavecchio, & J. M. A. Riksen-Walraven (Eds.), *De kwaliteit van de Nederlands kinderopvang* (pp. 11–30). Amsterdam: Boom.
- Strijbosch, E.L.L., Van der Helm, G.H.P., Stams, G.J.J.M., & Wissink, I.B. (2016). Young children (4-8 years) in group care: Development and validation of a group climate instrument. *Submitted for publication*.

BIJLAGE 1: de vragenlijst pedagogisch klimaat 4-8 / GCIC 4-8

Datum van afname: ___ - ___ - ____
 Organisatie: _____
 Team/ groep: _____
 Geslacht kind: m / v
 Geboortedatum kind: ___ - ___ - ____
 Code (clientreg.nr+ initialen) _____

	O/G*	Items	Scoring		
			Nee	Soms/ een beetje	Ja
1.	O	Vind je het fijn op de groep?			
2.	O	Als je iets vraagt, geeft groepsleiding dan antwoord?			
3.	O	Krijg je soms een knuffel/kroel van groepsleiding?			
4.	O	Als je iets leuks wilt vertellen, luistert de groepsleiding dan?			
5.	O	Is het fijn om op de groep te spelen?			
6.	O	Is het speelgoed op de groep leuk?			
7.	O	Speel je op de groep vaak met andere kinderen?			
8.	G	Zijn de groepsleiders vaak boos op jou?			
9.	G	Slaan kinderen je soms op de groep?			
10.	G	Bijten kinderen je soms op de groep?			
11.	O	Mag je altijd meespelen op de groep?			
12.	G	Botsen kinderen expres hard tegen je aan op de groep?			

* O = vragen behorend bij de schaal open klimaat; G = vragen behorend bij de schaal gesloten klimaat

Antwoordplaatjes

